

ДО ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Т.В. Пічугіна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та права,

І.М. Горда

магістр УНЗ, методист I категорії деканату дистанційного навчання

Національного університету «Львівська Політехніка»

У статті обґрунтовується актуальність та доцільність проведення моніторингових, мультидисциплінарних науково-пошукових досліджень з проблем доступності вищої освіти для осіб з обмеженими можливостями життєдіяльності. Наголошено на необхідності розробки сучасного підходу, який вимагає нових методик з використанням медичної техніки до діагностики та корекції фізичного та психофізичного стану здоров'я студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності, а можливо і їх здорових ровесників, які можуть мати проблеми з адаптацією до навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: моніторинг, люди з обмеженими можливостями життєдіяльності, мультидисциплінарна команда, навчальна дезадаптація, електронне дистанційне навчання.

XXI століття – це час переходу до високо-технологічного, інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного поступу держави. Від рівня освіти, рівня грамотності громадян залежить добробут держави, його науковий і культурний потенціал.

Проблемами доступності освіти студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності в Україні займаються науковці із спеціальної педагогіки та психології: Т. Гребенюк, В. Засенко, І. Іванова, Є. Кольченко, С. Литовченко, П. Таланчук, А. Шевцов, М. Чайковський та інш.

Одним із завдань, які стоять перед нашою державою на сучасному етапі щодо інвалідів, є розроблення механізму доступності та реалізації їх права на вищу освіту. Механізм її становить комплекс нормативно-правових і нормативно-методичних документів, які регулюють і забезпечують організацію навчального процесу студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності.

Згідно зі статистикою, яку надала Національна асамблея інвалідів, зі 100 неповносправних молодих людей, які могли б навчатися у ВНЗ, вищу освіту здобувають тільки двоє. Недостатня комп'ютеризація навчальних закладів — це лише одна з численних існуючих сьогодні в нашій державі проблем, які обмежують доступ інвалідів до освіти. У багатьох навчальних закладах немає елементарних пандусів, громадський транспорт не розрахований на користування людьми на інвалідному

візку. Крім того, у нас немає розробленої методики викладання для неповносправних студентів. Тим часом у більшості європейських країн ВНЗ обов'язково адаптовані для інвалідів. За останнє десятиліття багато вищих навчальних закладів України впровадили електронне дистанційне навчання (ЕДН) студентів з окремих предметів або й напрямів, розробили і використовують дистанційні курси [1].

За останнє десятиліття, завдяки новим підходам держави, міжнародній співпраці з таким закладами, як Канадська Агенція з міжнародного розвитку (CIDA), Канадський центр вивчення неповносправності (Вінніпег, провінція Монітоба), Український Центр засобів і розвитку коледжу ім. Грента Мак-Юена та університету Альберти (Едмонтон, провінція Альберта) в короткий історичний термін були розімкнені рамки ізольованої системи навчання дітей з особливими освітніми потребами, подолані соціально-політичні та ідеологічні бар'єри, які стримували розвиток системи спеціальної освіти як системи допомоги і освіти, що розвиває.

За офіційною статистикою, у місті Львові налічується близько 38 тисяч неповносправних. Хоча, на думку керівника ЛОО Фонду Ярослава Грибальського, справжня цифра є значно більшою. За даними міжнародних експертів, у світі 10% мешканців міст є неповносправними. "Це означає, – каже він, – що й нашому місті таких людей є десь 80 000». Кожного року на перший курс НУ «ЛП» поступає від 2700 до 3100 студентів, кількість яких з кожним роком збільшується (табл. 1).

**Зміна загальної кількості студентів та студентів-пільговиків
I-го курсу НУ «ЛП» за роками**

	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
Загальна к-сть студентів I-го курсу	2764	2843	2880	3126	2934
К-сть студентів-пільговиків зарахованих поза конкурсом на I-й курс	43	69	67	41	59
Відносна к-сть студентів-пільговиків I-го курсу, %	1,6	2,4	2,3	1,3	2,0

З цієї кількості студентів 0,3-0,5% становлять студенти-пільговики. На поточний момент на стаціонарі Національного Університету "Львівська політехніка" успішно навчаються біля 300 студентів-інвалідів, аналіз філій університету не проводився.

Аналіз наведених даних свідчить, що середня кількість студентів-пільговиків, які щороку поступають на перший курс вищого тех-

нічного закладу, за останні п'ять років становить 55 фізичних осіб, що становить 0,35% від загальної кількості, і змінюється в межах ± 10 осіб (див. табл. 1 та рис. 1). Максимальна кількість першокурсників з особливими освітніми потребами припадає на 2005-2007 роки – спостерігається збільшення їх кількості майже на 58% порівняно з 2004 роком.

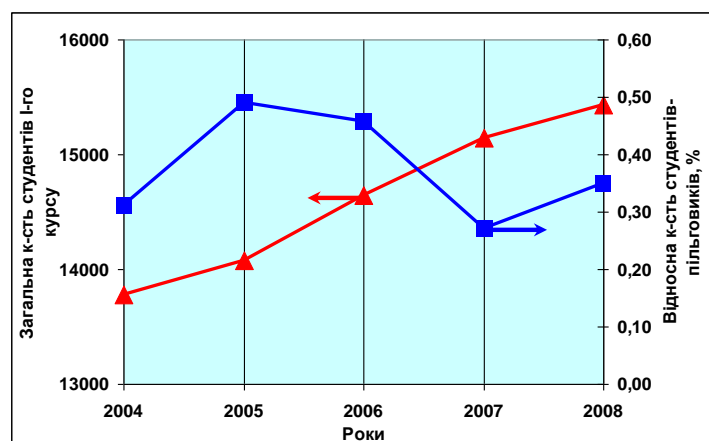

Рис. 1. Співвідношення загальної кількості студентів I-го курсу НУ «ЛП» та кількості студентів-пільговиків за роками

На фоні певної стабілізації кількості студентів-пільговиків, слід звернути увагу на зміну якісного складу цієї категорії студентів (табл. 2). Спостерігається зменшення категорії осіб, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та збільшення кількості студентів-інвалідів I-II групи та інвалідів з дитинства. Ці тенденції особливо яскраво проявляються в останні роки, починаючи з 2007. Так кількість пільговиків з категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи у 2007 році зменшилась майже в 3 рази відносно попередніх років і продовжує зменшуватися. Навпаки, кількість пільговиків з категорії інвалідів

I-II групи та інвалідів з дитинства за той же час збільшилася майже у 2,5 рази (рис. 2).

Аналіз розподілу студентів-пільговиків (інвалідів I-II групи та інвалідів з дитинства), зарахованих поза конкурсом на перший курс у 2008 н.р., по навчально-науковим інститутам та закладам НУ «ЛП» вкрай нерівномірний – половина з студентів цієї категорії навчається у двох інститутах: Інституті економіки і менеджменту (12 осіб) та Інституті комп'ютерних наук та інформаційних технологій (6 осіб). На нашу думку це може свідчити, що спеціальності які отримують у цих підрозділах, найбільш сприятливі для соціалізації та кар'єрного росту людей з особливими потребами.

**Кількість студентів-пільговиків зарахованих поза конкурсом
на перший курс НУ «ЛП» у період 2004-2009 н.р.**

Категорія пільговиків	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
Особи, що постраждали внаслідок Чорнобильської аварії	31	45	44	16	13
Інваліди I-II групи та інваліди з дитинства	3	7	14	14	36
Діти-сироти або ті, що залишилися без піклування батьків	8	12	8	11	9
Діти військовослужбовців Збройних сил України, які загинули під час виконання службових обов'язків	1	5	1	0	1
Всього	43	69	67	41	59

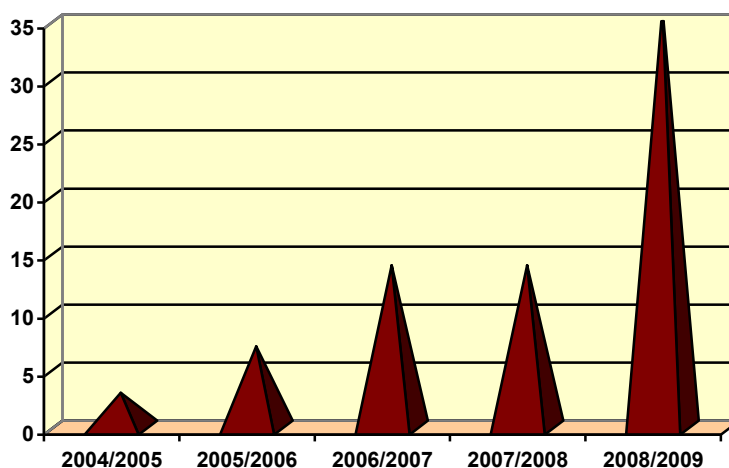

Рис. 2. Зростання кількості студентів-інвалідів I-II групи та інвалідів з дитинства в Національному університеті «Львівська Політехніка» у період 2004-2009 навчальних років

Проведений статистичний аналіз формально свідчить, що на перший курс різних інститутів НУ «ЛП» приходять юнацтво з обмеженими можливостями життєдіяльності. За приблизною оцінкою кількість таких студентів, які одночасно навчаються на всіх курсах, становить 250-300 осіб.

Однак в Університеті відсутня система обліку студентів з особливими освітніми потребами, немає структур, які б ними опікувалися та відслідковували якість їх навчання, їх навчальні потреби. Немає статистичних даних стосовно їх розподілу по кафедрах, чи всі вони закінчують вищий навчальний заклад. Окреме питання це готовність викладачів вищого технічного закладу навчати цю категорію студентства з урахуванням специфіки їх фізичного та психофізіологічного розвитку. І це не дивно, корені цієї проблеми знаходяться у загальноосвітній школі тому що, чомусь традиційно вважається, що проблема навчальної

дезадаптації є суто педагогічною. Однак навчальна дезадаптація, передусім, є соціальною проблемою. У більшості освітніх проблем – медичні корні. Ці проблеми не розв'язати тільки психолого-педагогічними методами без залучення сучасної медицини. У вітчизняній сучасній спеціальній літературі приділяється недостатньо уваги неврології навчання та поведінки. Медичні аспекти (ранні органічні ураження мозку, обтяжена спадковість, відхилення в фізичному або психічному здоров'ї) також відіграють велику роль в генезі навчальної дезадаптації, поряд з іншими аспектами: психолого-педагогічними, умовами життя родини, рівнем освіти та навчання тощо.

Збільшення кількості неповносправних осіб, інвалідів дитинства за останні роки в нашій країні і потреба їх соціального забезпечення, тривалого відновного лікування, дещо відвернули увагу педагогів, психологів та ме-

диків, від допомоги дітям із незначними порушеннями в моторній та психо-мовленнєвій сфері. Усі ці порушення трактувались у літературі як мінімальні мозкові дисфункції та належали до хвороб розвитку нервової системи. Клінічно в різні вікові періоди розвитку дитини вони проявляються порушенням життєвого ритму, підвищеною нервово-рефлекторною збудливістю, руховими розладами, розгальмованістю, затримкою формування навичок самообслуговування, недостатньою диференціацією тонкої моторики китиць та затримкою конструктивного праксису: неспроможності до малювання, ліплення, несформованістю окремих когнітивних функцій та емоційно-вольових процесів, порушеннями пізнавальної діяльності, поведінки, труднощами в навчанні та комунікації [2].

Катастрофічне зростання масштабів навчальної дезадаптації, різкого зниження мотивації до навчання та виникаючих у зв'язку з цим відхилень у поведінці приводить до того, що існуюча система закладів освіти не справляється з навчанням цього контингенту людей і зумовлює необхідність створення в системі освіти програм профілактики порушень здоров'я дітей з різноманітними дисгармоні-

ми психофізичного розвитку. Частіше всього цього вчасно не робиться і дитина з особливими потребами переростає в людину з особливими потребами, яка в подальшому своєму житті не справляється з вимогами життя і створює проблеми для оточуючих, особливо, якщо продовжує свою освіти у вищому навчальному закладі.

Підводячи підсумок, потрібно зробити висновки, про необхідність проведення моніторингових досліджень з вивчення стану здоров'я не тільки студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності, але й тих, що відчували стан дезадаптації під час початку навчання у ВНЗ. А це можливо зробити, використовуючи мультидисциплінарний підхід, який повинні розробляти медики, психологи, спеціальні педагоги з проблем розвитку особистості. Крім того, сьогодення вимагає забезпечення діагностико-реабілітаційної роботи потужними, сучасними, комп'ютерними комплексами медичної техніки, яку, якраз і в змозі розробляти технічний ВНЗ, якому присвоєно статус самоврядного (автономного) дослідницького національного вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богинская Ю.В.* Доступность высшего образования для лиц с ограниченными возможностями жизнедеятельности как социально-педагогическая проблема / Ю. В. Богинская // *Управління в освіті : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф.* – Львів: Видавництво ДЦМОНУ, 2009. – С. 39-40.
2. *Пічугіна Т.В., Мов'як Л.О.* До питання диференціальної діагностики специфічних розладів розвитку шкільних навичок з використанням електрофізіологічних досліджень функціонального стану мозку у дітей / Т.В. Пічугіна, Л. О. Мов'як // *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія : матеріали міжнар. наук. конф. «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні».* – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – № 11. – С. 165-168.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2009 р.

